

Rola i znaczenie czasopisma naukowego „Turystyka Kulturowa” w rozwoju teorii i praktyki turystyki kulturowej w latach 2008-2018

Słowa kluczowe: turystyka kulturowa, czasopismo naukowe „Turystyka Kulturowa”

Abstrakt:

Czasopismo naukowe „Turystyka Kulturowa” wpisało się wyraźnie nie tylko w działalność naukową, ale także wiele uczyniła dla popularyzacji różnych aspektów turystyki kulturowej. Turystyka kulturowa ma bowiem dla społeczeństwa nie tylko ogromne znaczenie poznawcze, ale także praktyczne i edukacyjne.

„Turystyka Kulturowa” nie jest tylko jednym z wielu czasopism naukowych. To także ważne pismo opiniotawcze i opiniotwórcze, będące forum wymiany doświadczeń, myśli i poglądów. Publikowane są w nim nie tylko teksty naukowe, dotyczące badań obiektów i zjawisk zawsze dających się zmierzyć, ale także przedstawiające świat idei (dobro, piękno, prawda). Zadaniem środowiska intelektualnego skupionego wokół tego czasopisma jest przede wszystkim jego dalszy rozwój. **Winno ono kontynuować i rozwijać badania naukowe, popularyzowanie, wskazywanie dobrych praktyk i rozwiązań oraz edukację społeczeństwa.**

Wprowadzenie

W listopadzie 2018 r. przypada 10 rocznica ukazania się pierwszego numeru „Turystyki Kulturowej” (TK), czasopisma naukowego poświęconego różnym zagadnieniom turystyki związanej z szeroko rozumianą kulturą. Każdy jubileusz, a zwłaszcza związany z pracą twórczą, jest okazją do podsumowania osiągnięć. To czas wspomnień, refleksji, ale i zastanowienia się nad możliwościami dalszego rozwoju. Dziesięć lat w wydawaniu czasopisma naukowego nie jest okresem zbyt długim. Wystarczającym jednak na tyle, aby wokół TK zgromadził się krąg ludzi zainteresowanych różnymi aspektami badań naukowych i popularyzacji turystyki kulturowej. I jest to nie tylko grupa autorów i redaktorów, ale także – co jest dla każdego czasopisma najważniejsze – stale powiększająca się liczba czytelników.

Od ponad tysiąca lat najważniejszą formą przekazu jest książka. Choć zmieniała się pod względem technicznym [Houston 2017], to jednak zawsze służyła przekazowi ludzkiej myśli, w tym także rezultatów działalności nazywanej nauką. Szybkość tego przekazu znacznie wzrosła z chwilą wynalezienia w połowie XV wieku druku. Umożliwił on także tworzenie od XVII wieku czasopism naukowych, mających podstawowe znaczenie dla rozwoju nauki. W rezultacie ich bardzo szybkiego rozwoju i przy zwiększającej się edycji książek w XVIII wieku powstała także potrzeba przygotowywania bibliografii zawierających informacje o ukazujących się wydawnictwach i przekazujących o nich najważniejsze wiadomości. W czasopismach razem z tekstami oryginalnych artykułów zaczęto zamieszczać informacje o pracach związanych z określoną tematyką, streszczenia prac już opublikowanych w innych czasopismach oraz streszczenia i recenzje książek. Pełniące funkcję identyfikacyjną i informacyjną bibliografie mają obecnie ogromne znaczenie dla dokumentacji i dokładnego uporządkowania istniejących informacji. Powstanie bibliografii jest potwierdzeniem pewnego etapu rozwoju określonego obszaru wiedzy, będąc jednocześnie jednym z ważnych warunków dalszego postępu w tym zakresie. Najczęściej bibliografia tworzona jest w sytuacji kiedy ilość zgromadzonego piśmiennictwa osiąga taki poziom, że indywidualne poszukiwanie określonych publikacji staje się praktycznie bardzo trudne lub nie jest już możliwe.

Od przełomu XX i XXI wieku dotychczasowy model komunikowania wyników badań za pomocą czasopism zaczął ulegać przemianom. Szczególnego znaczenia w rozwoju przekazu informacji naukowej nabrały czasopisma naukowe udostępniane szerokiemu odbiorcy w postaci elektronicznej (e-czasopisma). Internet stworzył nieznane dotąd możliwości uczestnictwa w kulturze słowa pisanego i drukowanego, m.in. poprzez praktycznie nieograniczone możliwości publikacji. Umożliwia użytkownikom wprowadzanie treści bezpośrednio do obiegu za pomocą różnych narzędzi komunikacji, zwłaszcza serwisów społecznościowych. Stał się przestrzenią dla powstawania m.in. portali czytelniczych i czasopism. Tylko dzięki internetowi możliwe jest kształtowanie się swoistej wspólnoty autorów, merytorycznych redaktorów i wydawcy. E-czasopisma umożliwiają łatwy i często bezpłatny dostęp oraz wygodę gromadzenia, przechowywania i wymiany plików elektronicznych. Ich główną cechą jest globalny zasięg oraz szybkość dostępu. Przyszłość publikacji naukowych zmierza w kierunku powstawania zupełnie nowych form typowych wyłącznie dla środowiska elektronicznego [Nahotko 2007]. Iluzoryczne są natomiast wyobrażenia, że internet spowoduje znaczący wzrost edukacji i kultury. Za znacznymi przemianami technologicznymi, podobnie jak i społecznymi, nie nadąża bowiem postęp kulturowy, a nowe technologie wręcz nasiliły przeciętność. Podobnie postęp wyrażony nieograniczoną swobodą wypowiedzi nie jest skorelowany z postępem kulturowym i moralnym. W kontaktach autora z czytelnikami niezbędny jest dlatego fachowy pośrednik, którym jest wydawca, a nie tylko same zmiany technologiczne.

Dla humanistów podstawowym efektem prowadzonej przez nich pracy badawczej są publikacje, a samo pisanie jest dla autorów zbieżne z procesem prowadzenia badań. Jednak teksty humanistyczne w porównaniu z tekstami nauk przyrodniczych są - zarówno dla ich autorów, jak i czytelników - znacznie trudniejsze. Wymagają bowiem znajomości szerokiego zakresu wiedzy kontekstowej, zawierającej kompleks odniesień niezbędnych dla zrozumienia tekstu. To wiedza na temat historii i obecnego stanu rozpatrywanego obiektu, zjawiska, czy procesu. Nie jest ona możliwa do uzyskania i przyswojenia w krótkim czasie i na innej drodze niż tylko poprzez czynne uczestnictwo w określonej kulturze w języku narodowym [Kolasa 2011, Kulczycki 2014]. To ogromne wyzwanie dla autorów i czasopism zamieszczających ich prace. Wyzwaniu temu bez wątpienia sprostała w ostatnim dziesięcioleciu TK.

Celem artykułu jest podsumowanie działalności TK w okresie 10 lat wydawania od listopada 2008 r. (nr 1/2008) do sierpnia 2018 r. (nr 4/2018).

Organizacja zespołu redakcyjnego

Chociaż historia utworzenia TK, cel i zakres tematyczny czasopisma, a także działy, proces recenzji, zasady etyki i punktacja są szczegółowo przedstawione na stronie internetowej TK w zakładce „O czasopiśmie”, to jednak dla potrzeb artykułu jubileuszowego wskazane jest przywołanie i przypomnienie części tych podstawowych informacji. TK utworzona została z inicjatywy Armina Mikosa von Rohrscheidta i Karoliny Buczkowskiej, którzy w ten sposób zamierzali wypełnić lukę w polskiej literaturze naukowej poświęconej turystyce kulturowej. Pierwszy numer TK ukazał się 23 października 2008 r. Już dzień później został zaprezentowany środowisku naukowemu podczas obrad III ogólnopolskiej konferencji naukowej z cyklu „Turystyka w humanistycznej perspektywie”, której tematem była „Turystyka kulturowa: z badań nad trendami w turystyce i podróżowaniu na początku XXI wieku” (Poznań, 24-25 października 2008 r.)¹, zorganizowanej przez Zakład Kulturowych Podstaw Turystyki Wydziału Turystyki

¹ M. Kazimierczak (red.): *W kręgu humanistycznej refleksji nad turystyką kulturową*. Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego, Poznań, 2008, str. 434

i Rekreacji Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu. Wydawcą TK jest Kul.Tour.pl – Organizator Turystyki Kulturowej i Edukacyjnej, będący organizacją funkcjonującą na kilku polach turystyki kulturowej (biuro podróży, praca naukowa, popularyzacyjna i wydawnicza).

Ważnym wydarzeniem dla rozwoju czasopisma było zorganizowanie w następnym roku w Gnieźnie (21-23 kwietnia 2009 r.) z inicjatywy redakcji TK, przy współpracy Starostwa Powiatowego w Gnieźnie, Zakładu Kulturowych Podstaw Turystyki AWF w Poznaniu oraz KulTour.pl, konferencji naukowej, podczas której po raz pierwszy spotkali się krajowi badacze zajmujący się turystyką kulturową. Podczas obrad konferencji powołano do działania Gnieźnieńskie Forum Ekspertów Turystyki Kulturowej, które w założeniach stanowić miało platformę wymiany opinii oraz współpracy w dziedzinie badań naukowych. Forum zawsze było prowadzone przez redakcję TK.

W skład pierwszego kolegium redakcyjnego TK wchodziły wyłącznie osoby ze środowiska akademickiego Poznania. Byli to jednak nie tylko pracownicy naukowo-dydaktyczni, ale osoby czynnie zajmujący się praktyką turystyczną jako przewodnicy i piloci wycieczek. Od samego początku współpracę z nimi podjęli badacze turystyki kulturowej z wielu innych krajowych ośrodków akademickich. Obecnie w skład kolegium redakcyjnego (11 osób) wchodzi naukowcy z różnych krajowych ośrodków akademickich (Poznań – 5 osób, Kraków – 2 osoby, Warszawa, Wrocław, Bydgoszcz i Koszalin – po jednej osobie), zajmujący się turystyką, a szczególnie jej aspektem kulturowym. Są to osoby prowadzące nie tylko podstawowe badania naukowe, w tym dotyczące wydarzeń, miejsc, obiektów, obszarów, szlaków kulturowych oraz oferentów i konsumentów produktów turystyki kulturowej, ale także zajmujące się popularyzacją turystyki, realizacją praktycznych projektów oraz prowadzący działalność w ramach specjalistycznych biur podróży. Pełen skład kolegium redakcyjnego (stan aktualny na 10.09.2018 r.) jest następujący:

1. dr hab. prof. GSW Armin Mikos von Rohrscheidt, Poznań – redaktor naczelny, etatowy pracownik naukowy Gnieźnieńskiej Szkoły Wyższej Milenium w Gnieźnie, przewodnik, pilot, współwłaściciel biura turystycznego Kul.Tour.pl;
2. dr hab. Karolina Buczkowska-Gołąbek, Poznań – zastępca redaktora naczelnego, etatowy pracownik naukowy Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, przewodnik;
3. dr Piotr Kociszewski, Warszawa – sekretarz redakcji, etatowy pracownik naukowy Uniwersytetu Warszawskiego oraz Grupy Uczelni Vistula Szkołą Główna Turystyki i Rekreacji, właściciel Biura Podróży PITUR;
4. dr hab. Jacek Borzyszkowski, Koszalin – redaktor, etatowy pracownik Politechniki Koszalińskiej;
5. dr Magdalena Banaszek, Kraków – redaktor, etatowy pracownik naukowy Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, przewodnik, pilot;
6. dr Izabela Wyszowska, Poznań – redaktor, przewodnik, etatowy pracownik naukowy Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, przewodnik;
7. dr Marcin Gorączko, Bydgoszcz – redaktor, etatowy pracownik Uniwersytetu Technologiczno-Przyrodniczego im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy;
8. Agnieszka Lisowska, Wrocław – redaktor, doktorantka Uniwersytetu Wrocławskiego;
9. Szymon Czajkowski, Poznań – redaktor, etatowy pracownik branży zarządzania, przewodnik;
10. Agnieszka Matusiak, Kraków – redaktor, samodzielny pracownik branży turystycznej, pilot, przewodnik;
11. Oleksiy Artyschuk, Poznań – redaktor techniczny TK, samodzielny przedsiębiorca branży turystycznej, pilot, przewodnik

Stałymi współpracownikami kolegium redakcyjnego są:

1. dr Aleksandra Spychała, Poznań – redaktor językowy, pracownik etatowy Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu;
2. Krzysztof Czerniawski, Poznań – edytor tekstów popularyzacyjnych, przewodnik.

W pracach kolegium redakcyjnego TK szczególną i niezwykle ważną rolę, obok redaktora naczelnego, pełni sekretarz redakcji (dr Piotr Kociszewski). To on bowiem zajmuje się wykonywaniem szeregu czynności organizacyjnych i administracyjnych niezbędnych do funkcjonowania redakcji i terminowego ukazywania się kolejnych numerów TK, m.in. sprawując nadzór nad kolejnymi wydaniami, kontrolując prawidłowy przebieg procesu wydawniczego, dbając o terminowe zamknięcie kolejnych wydań, czuwając nad przepływem informacji w obrębie redakcji, utrzymując kontakty z autorami tekstów, prowadząc redakcję i adiustację tekstów oraz pisząc teksty autorskie.

Naukowa Rada Redakcyjna TK (15 osób) ma międzynarodowy charakter. W jej skład wchodzi samodzielni pracownicy naukowcy uczelni polskich oraz anglo- i niemieckojęzycznych, mających największy dorobek w dziedzinie turystyki i jej kulturowych podstaw. Liczny zespół recenzentów (36 osób) tworzą osoby zajmujące się wszystkimi dziedzinami wiążącymi się z interdyscyplinarnymi badaniami turystyki, w tym kulturoznawcy, historycy, socjologowie, geografowie, ekonomiści, biolodzy, eksperci w dziedzinie sztuki, a także z zakresu ochrony środowiska i zasobów przyrody oraz planowania przestrzennego i gospodarki przestrzennej.

Rozwój czasopisma: między nauką a popularyzacją

W latach 2008-2015 TK wydawana była jako miesięcznik, a od 1 stycznia 2016 r. jako dwumiesięcznik. Od 1 stycznia 2012 r. TK została rozdzielona na dwie samodzielne części zamieszczane pod odrębnymi adresami: naukową (www.turystykakulturowa.org) oraz portal popularyzacyjny (www.turystykakulturowa.eu). Przez cały ten okres TK ukazuje się zawsze w takiej samej szacie graficznej.

W części naukowej TK publikowane są recenzowane artykuły naukowe, artykuły przeglądowe (krytyczne przeglądy literatury naukowej, analizy dokumentów określających zastosowania turystyki kulturowej, raporty z badań), recenzje zwartych publikacji naukowych, a także naukowe dyskusje ekspertów turystyki kulturowej. Gnieźnieńskie Forum Ekspertów Turystyki, jako platforma wymiany naukowych poglądów poprzez inicjowanie interesujących dyskusji, przyczynia się do poszerzania i integracji środowiska pracującego na rzecz turystyki kulturowej i nią się interesujących. Intensyfikacji wymiany poglądów na różne tematy związane z turystyką kulturową oraz ich popularyzacji sprzyjają otwarte spotkania członków Forum organizowane podczas ważniejszych krajowych konferencji

Najobszerniejszym działem portalu popularyzacyjnego jest dział „Miejsca i Szlaki”, przedstawiający kompletne opracowania dotyczące interesujących turystycznie mikroregionów Polski oraz szlaków kulturowych w Polsce i Europie. Prezentowane są m.in. bardziej i mniej znane miejscowości, trasy i mikroregiony wraz z ich historyczno-kulturowym tłem, zestawienia potencjalnie interesujących obiektów, wywiady z ludźmi prowadzącymi ważne dla tych miejsc i regionów działania, dokumentacja fotograficzna, a także listy lokalnych kontaktów i adresów, przydatnych dla organizacji wypraw kulturowych, wreszcie opracowane przez naszych autorów na podstawie ich analiz propozycje zwiedzania czy organizacji pobytu turystycznego. Innymi ważnymi stałymi działami portalu popularyzacyjnego są: recenzje przewodników turystycznych, recenzje wydarzeń kulturowych na terenie kraju, nowości książkowe, ogłoszenia o konferencjach naukowych, oferty szkoleń, propozycje badań terenowych, a także pisane przez krytycznych globtroterów „Itinerarium”, w którym praktyczne wskazówki dla turystów prezentowane są przy okazji

relacji z indywidualnych wypraw do różnych krajów oraz historycznych i kulturowych regionów. Publikowane są analizy potencjału turystyczno-kulturowego np. programy pobytu, opisy historyczne, materiały pomocne w tworzeniu indywidualnych programów wypraw do mikroregionów i na szlaki turystyczne. Istnieje także możliwość zamieszczania całości lub istotnych części polskojęzycznych prac akademickich, związanych z problematyką turystyki kulturowej. W procesie recenzji TK stosowana jest zasada tzw. „double-blind review proces”. TK prowadzi politykę Open Access. Redakcja uznaje „ghostwriting” oraz „guest autorship” za przejawy nierzetelności naukowej i przeciwdziała takim przypadkom.

TK jest indeksowana w naukowych bazach danych ErichPlus, BazEkon, BazHum, CEJSH, DOAJ, Index Copernicus International, POL-index

Alejski i Liszewski [2016] analizując rolę czasopism naukowych w transferze wiedzy o turystyce podkreślili, że TK wśród zaledwie 15 polskich czasopism naukowych poświęconych turystyce, znajduje się w wąskim gronie trzech najwyżej punktowanych czasopism. W systemie oceny parametrycznej² liczba przypisanych punktów wynosi: 13 pkt – Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego - Ekonomiczne Problemy Turystyki (nr na liście: 2155, nr ISSN 1644-0501, nr E-ISSN 2353-3188), 11 pkt – Folia Turistica (nr na liście: 568, nr ISSN 0867-3888, nr E-ISSN 2353-5962), 9 pkt – TK (nr na liście: 1972, nr ISSN 1689-4642). Liczba przypisanych punktów pozostałych 12 krajowych czasopism naukowych poświęconych turystyce waha się od 3 do 8. Wymienieni autorzy uważają, że rozwój TK jest wynikiem stale rosnącej liczby cytowań w niej publikowanych prac, a także odbiciem zmian zachodzących na rynku czasopism oraz rosnącego znaczenia internetu w tej dziedzinie. Podkreślić należy, że spośród wszystkich tych czasopism tylko TK nie jest wydawana przez uczelnię wyższą.

TK jest na rynku krajowym jedynym czasopismem naukowym, które przedstawia wyłącznie problematykę związaną z turystyką kulturową. W innych czasopismach problematyka ta pojawia się tylko sporadycznie. Doświadczenia i osiągnięcia tego czasopisma – zarówno edytorskie, jak i naukowe – przedstawia tabela 1. Pierwsze numery pod względem objętości nie były zbyt obszerne; w latach 2008-2009 średnia liczba stron jednego numeru wynosiła 53. Do 2011 r. maksymalna liczba stron w numerze nie przekraczała 90. Wyraźny wzrost objętości czasopisma nastąpił po 2012 r. W 2017 r. maksymalna liczba stron w numerze wyniosła 235 (średnia 191), a w 2018 r. przekroczyła 290 (średnia 186). Zwiększeniu uległa także liczba publikowanych artykułów naukowych – w okresie od 2009 r. do 2014 r. ponad dwukrotnie. Po 2014 r. liczba publikowanych artykułów naukowych w kolejnych latach utrzymywała się mniej więcej na równym poziomie (od 43 do 49 artykułów rocznie). W latach 2016-2017 w stosunku do okresu 2009-2015 zmniejszeniu uległa liczba publikowanych recenzji książek naukowych, raportów analiz potencjału turystyczno-kulturowego i dyskusji, przy jednoczesnym zwiększeniu objętości kolejnych numerów czasopisma, które zaczęło ukazywać się jako dwumiesięcznik. Na łamach TK publikowane były różne opracowania 381 współpracujących z czasopismem autorów, z których wielu zamieszczało swoje teksty w tym czasopiśmie wielokrotnie. Choć łączna liczba osób biorących udział w dyskusjach naukowych jest stosunkowo wysoka (50), to jednak średnia liczba uczestników każdej dyskusji nie przekraczała 6 autorów (od 3 do 13).

W latach 2008-2018 na łamach TK ukazały się informacje o: 159 konferencjach naukowych, 153 nowościach wydawniczych, 149 eventach, 32 miejscach i wydarzeniach z duszą, 6 badaniach i szkoleniach. Zamieszczono także 112 recenzji publikacji popularnonaukowych oraz 97 itineraria.

² Wykaz czasopism naukowych za 2016 r. wraz z liczbą punktów, jakie można otrzymać za publikację w danym tytule. Część B: wykaz czasopism naukowych nieposiadających współczynnika Impact Factor (IF) wraz z liczbą punktów przyznawanych za publikację w tych czasopismach. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Tabela 1. Statystyka zawartości Turystyki Kulturowej w latach 2008-2018. (nr 1/2008-4/2018)*

Liczba:	n
publikacji:	669
w tym:	
- artykułów naukowych	365
- artykułów przeglądowych	16
w tym: bibliografii	3
- raportów analizy potencjału turystyczno-kulturowego	105
- recenzji książek naukowych	105
- dyskusji (Gnieźnieńskie Forum Ekspertów Turystyki Kulturowej)	78
autorów:	381
w tym:	
- autorów uczestniczących w dyskusji naukowej (Gnieźnieńskie Forum Ekspertów Turystyki Kulturowej); pozostałych 331 autorów nie uczestniczyło w dyskusji naukowej, niektórzy autorzy występują wielokrotnie	50
redaktorów naukowych prowadzących:	15
numerów:	102
w tym w latach:	
2008	2
2009 – 2015	84
2016 – 2018	16
stron całkowita:	10081
średnia stron w numerze w latach:	
2008	46
2009 – 2011	60
2012 – 2015	101
2016 – 2018	182

*Stan na dzień 1 września 2018 r. Dotyczy tylko części naukowej z pominięciem części popularyzacyjnej (od 2012 r. portalu popularyzacyjnego).

Istotna jest ocena powodzenia czasopisma w pozyskiwaniu czytelników, dla których zostało ono założone w celu dostarczania określonych informacji. Przykładem takiej oceny są dane statystyczne czytelnictwa TK za 2017 r., czyli ostatni pełen rok wydawniczy (6 numerów) (tabela 2). Przedstawiona liczba odsłon, czyli odwiedzin wirtualnych będących czynnością wejścia na stronę internetową czasopisma z zamiarem skorzystania zawartych w niej materiałów, pozwala w pewnym stopniu na poznanie upodobań i potrzeb czytelników. TK jest polskojęzycznym czasopismem naukowym, skierowanym głównie do odbiorcy krajowego. W porównaniu do czytelników prowadzących działalność naukową, czy popularyzatorską z zakresu turystyki kulturowej w innych krajach, czytelnik polski działa w zupełnie innych realiach społecznych, gospodarczych i przyrodniczych. Chociaż liczba czytelników TK pochodzących z innych krajów nie jest wysoka, to jednak została dokładnie odnotowana.

Tabela 2. Dane statystyczne czytelnictwa Turystyki Kulturowej za rok 2017 (nr 1 – nr 6)

Parametr	Portale:	
	naukowy	popularyzacyjny
Użytkownicy (czytelnicy):	21 469	42 145
w tym:		
- powracający użytkownicy (dotychczasowi czytelnicy):	17 127 osób (79,8%)	29 923 (71%)
- nowi użytkownicy (czytelnicy):	4 342 osób (20,2%)	12 222 (29%)
Liczba odsłon (odrębnych wizyt czytelnika na stronie www czasopisma) w roku:	107 425	139 034
Średnia liczba odsłon (odrębnych wizyt czytelnika na stronie www czasopisma) w roku:	5,004	
Przeciętna liczba plików (tekstów) otwartych przez czytelnika w ciągu jednej sesji (wizyty na witrynie TK):	3,81	
Pochodzenie (lokalizacja) użytkowników TK według krajów:	Polska (89,16%) Wielka Brytania (1,30%) USA (1,26%) Niemcy (0,86%) Ukraina (0,72%) Kanada (0,54%) Brazylia (0,45%) Hiszpania (0,32%) Włochy (0,31%) Litwa (0,29%)	Polska (89,74%) Niemcy (2,12%) Wielka Brytania (1,02%) Ukraina (0,72%)

*Źródło statystyk: Statystyki z Google Analytics 2017, <https://analytics.google.com/>; dane dla domen: turystykakulturowa.org oraz turystykakulturowa.eu.

Interesująco przedstawia się zestawienie najczęściej czytanych artykułów naukowych w 2017 r. (tabela 3) oraz lista 10 artykułów, które osiągnęły wśród czytelników TK szczyt popularności w ciągu ostatnich czterech lat (tabela 4). Popularność tekstów naukowych uzależniona jest od wielu czynników, m.in. atrakcyjności tematu, chęci poznania, a także mody. W obu zestawieniach widać wyraźne zainteresowanie czytelników turystyką kulinarną (w 2017 r. 2 artykuły wśród 5 najczęściej czytanych, w latach 2014-2018 5 artykułów na 10 najbardziej popularnych).

Tabela 3. Najczęściej czytane artykuły Turystyki Kulturowej w 2017 r.

Tytuł	Autor	Liczba*:	
		odsłon	czytelników
Dzieje i dziedzictwo reformacji luterańskiej w Polsce jako potencjał i przedmiot turystyki religijnej	Armin Mikos v. Rohrscheidt, Joanna Szczepankiewicz-Battek	861(2,04%)	723(2,01%)
Kryteria oceny atrakcyjności turystycznej obiektów architektury w świetle literatury	Magdalena Duda-Seifert	641(1,52%)	577(1,60%)
Turystyka kulinarna – podejścia „geograficzne” i „niegeograficzne”	Andrzej Kowalczyk	569 (1,35%)	469 (1,30%)

Tytuł	Autor	Liczba*:	
		odsłon	czytelników
Turystyka kulinarna w Polsce – wstępne badania nad fenomenem zjawiska	Dominik Orłowski, Magdalena Woźniczko	388 (0,92%)	315 (0,88%)
Turystyka miejska jako źródło protestów społecznych: przykłady Wenecji i Barcelony	Joanna Kowalczyk-Anioł, Piotr Zmyślony	300 (0,71%)	245 (0,68%)

*Pierwsza cyfra to liczba odsłon (wizyt, ściągnięć tekstu), druga to liczba czytelników artykułu (niekiedy czytelnik wracał do tekstu 2-3 razy).

Tabela 4. Lista 10 artykułów opublikowanych w *Turystyce Kulturowej* najbardziej popularnych wśród czytelników w latach 2014-2018*

Tytuł	Autor	Liczba:	
		odsłon	czytelników
Kryteria oceny atrakcyjności turystycznej obiektów architektury w świetle literatury	Magdalena Duda-Seifert	1753 (1,14%)	1543 (1,17%)
Turystyka kulinarna – podejścia „geograficzne” i „niegeograficzne”	Andrzej Kowalczyk	971 (0,63%)	793 (0,60%)
Dzieje i dziedzictwo reformacji luterańskiej w Polsce jako potencjał i przedmiot turystyki religijnej	Armin Mikos v. Rohrscheidt, Joanna Szczepankiewicz-Battek	887 (0,58%)	747 (0,57%)
Turystyka kulinarna w Polsce – wstępne badania nad fenomenem zjawiska	Dominik Orłowski, Magdalena Woźniczko	731 (0,47%)	593 (0,45%)
Turystyka kulturowa – wokół definicji	Armin Mikos v. Rohrscheidt	723 (0,47%)	615 (0,47%)
Zmiany upodobań żywieniowych i zainteresowanie kuchniami etnicznymi – przyczynek do turystyki (kulinarnej?)	Andrzej Kowalczyk, Katarzyna Gwiazdowska	718 (0,47%)	613 (0,46%)
Turystyka kulinarna w gospodarce doświadczeń	Andrzej Stasiak	688 (0,45%)	556 (0,42%)
Od street food do food districts – usługi gastronomiczne i turystyka kulinarna w przestrzeni miasta	Andrzej Kowalczyk	656 (0,43%)	528 (0,40%)
Zarys problematyki zarządzania w turystyce kulturowej	Armin Mikos v. Rohrscheidt	634 (0,41%)	514 (0,39%)
Wpływ turystyki masowej na dziedzictwo Zakopanego	Michał Murzyn	597 (0,39%)	503 (0,38%)

*Dane dotyczą okresu od września 2014 r. do września 2018 r.

Rola i znaczenie czasopisma w środowisku turystycznym

W obszarze turystyki współistnieją trzy wspólnoty: akademików działających w różnych dyscyplinach naukowych, praktyków, hobbystów-krajoznawców. Nie są one na ogół wobec siebie wrogie. Poprzez swoją działalność i współpracę wzajemnie się wspierają i uzupełniają. Chociaż turystyka nie jest uważana w naszym kraju za dyscyplinę

naukową³, to jednak dzięki działalności tych wspólnot dysponujemy obecnie ogromną zgromadzoną wiedzą o różnych aspektach tej unikatowej w społeczeństwie działalności, w tym także turystyki kulturowej. W czasopismach turystycznych – w porównaniu do czasopism przyrodniczych lub technicznych – transfer wiedzy z nauki do praktyki ma jednak nieco inny charakter i zasadniczo odznacza się mniejszą skutecznością. Praktycy nie czytają tych czasopism, bowiem wiele osób zainteresowanych jest turystyką, ale już nie prowadzonymi badaniami. Nie jest także powszechna współpraca między czasopismami naukowymi i pismami branżowymi poświęconymi różnym problemom turystyki. Także rynek czasopism jest zmienny, bowiem niektóre z nich po krótkim okresie funkcjonowania z różnych powodów okresowo lub trwale ulegają likwidacji [Alejziak, Liszewski 2016].

TK wpisała się wyraźnie nie tylko w działalność naukową, ale także wiele uczyniła dla popularyzacji różnych aspektów turystyki kulturowej. Turystyka kulturowa ma dla społeczeństwa nie tylko ogromne znaczenie poznawcze, ale bez wątpienia także praktyczne i edukacyjne. Przeznaczona dla wszystkich krajowa oferta turystyki kulturowej to bowiem nie tylko jeden z najpopularniejszych, ale także dla wielu osób jeden z najbardziej efektywnych sposobów w miarę aktywnego uczestnictwa w kulturze. Dla wielu instytucji kultury (np. muzeów) jest także szansą na pogłębienie i zróżnicowanie swojej dotychczasowej oferty [Hochleitner 2016].

Jubileusz, będący okazją do pogłębionej refleksji nad teraźniejszością i przyszłością TK, skłania do zastanowienia się nad rolą tego czasopisma w środowisku i jego przyszłością. W przypadku TK jest to pytanie zasadnicze, bowiem w swej krótkiej historii jest to w naszym kraju jedyne czasopismo, które podejmowało zagadnienia szczególnie ważne dla poznania różnych aspektów turystyki kulturowej. W stosunkowo niedługim okresie ugruntowało ono swoją pozycję wśród krajowych czasopism naukowych poświęconych turystyce i dobrze przysłużyło się naszej kulturze.

Dla oceny możliwości dalszego rozwoju czasopisma naukowego wymagana byłaby perspektywiczna wizja, a także zrozumienie konsekwencji zachodzących w kraju procesów m.in. dotyczących polityki państwa w zakresie kultury i nauki. Jednak obecnie żadna prognoza nie będzie wiarygodna, bowiem budowanie strategii i długoterminowych planów obarczone jest jak nigdy wieloma niewiadomymi.

Na przestrzeni 10 lat następował nieustanny rozwój czasopisma i stały proces jego doskonalenia i tworzenia nowych rozwiązań. Przez kilka kolejnych lat od chwili powstania TK była jedynym krajowym czasopismem z tej branży, które dostarczało czytelnikom pełnych informacji naukowych i popularnonaukowych, nie tylko bieżących, ale i archiwalnych. Dostęp do materiałów archiwalnych TK zawsze był i nadal jest możliwy bez żadnych ograniczeń. Wydawanie każdego czasopisma naukowego jest dla wydawcy i redakcji ogromnym wyzwaniem. Są to wyzwania organizacyjne, ale przede wszystkim wyzwania związane z odpowiedzialnością za zamieszczone teksty, odpowiedzialnością wobec autorów i odpowiedzialnością za prowadzenie i poziom naukowej dyskusji. Największy wpływ na charakter czasopisma, jakość zamieszczanych w nim artykułów oraz umiejętność prowadzenia dialogu i inicjowania dyskusji miała działalność autorska i redakcyjna Armina Mikosa v. Rohrscheidta, która zaznaczyła trwałe ślady w profilu czasopisma i w nauce.

Na szczególną uwagę zasługuje opublikowanie na łamach TK w latach 2010-2014 bibliografii publikacji poświęconych różnym aspektom turystyki kulturowej. Były one zgodnie z zamierzeniami ich autora „...refleksją naukową światową i polską na temat turystyki kulturowej, adresowana do osób zajmujących się naukowo turystyką kulturową lub kulturowymi aspektami podróżowania” [Mikos v. Rohrscheidt 2010, 2012, 2014]. Opracowania te ułatwiły nie tylko orientację w istniejących źródłach, ale wskazały także

³ Zob.: Czy turystyka jest dyscypliną naukową? „Turystyka Kulturowa”, 4/2014: 78-96.

istniejące braki w bibliografii oraz niedostatecznie opisaną i rozpoznaną tematykę badawczą w zakresie turystyki kulturowej.

Piśmiennictwo turystyczne ma wyjątkowo zróżnicowany charakter, co jest wynikiem interesowania się problematyką turystyczną przez wiele różnych dyscyplin naukowych, zarówno przyrodniczych, jak i humanistycznych [Długosz 2009]. W pracach geograficznych od lat przeważa problematyka dotycząca wzajemnych relacji turystyki i środowiska przyrodniczego, zagadnień przestrzennych związanych z przemieszczaniem się turystów oraz krajoznawstwa, uwzględniającego m.in. także elementy kulturowe. Kulturowe konsekwencje turystyki są bowiem nieuniknione. Analiza wkładu nauk geograficznych w rozwój wiedzy o turystyce dotyczy na ogół rozwoju geografii turystyki – dziedziny geografii społeczno-ekonomicznej zajmującej się przyrodniczymi i antropogenicznymi uwarunkowaniami i następstwami ruchu turystycznego, w tym relacji przestrzennych zjawisk turystycznych – z uwzględnieniem studiów o charakterze teoretyczno-metodologicznym. Ocenia się, że dorobek geografii turystyki tylko w tej dziedzinie w latach 1945-2010 liczy około 800 pozycji [Jackowski 2010]. Liczne są także opracowania o profilu ekonomicznym, gdzie od lat dominuje problematyka zagospodarowania i rynku turystycznego, zarządzania, marketingu, finansów, produktu turystycznego. Bardzo wiele publikacji dotyczy zagadnień społecznych, etycznych, psychologicznych, informatycznych, hotelarstwa i problematyki prawnej.

Ogromną wartością pierwszej bibliografii [Mikos v. Rohrscheidt 2010] jest to, że była ona niezależna od wielu innych, m.in. portalu elektronicznego Biblioteki Instytutu Turystyki w zakresie dotyczącym piśmiennictwa naukowego na temat turystyki kulturowej. Będąc poprawną pod względem metodycznym była jednocześnie bardziej dokładna ze względu na jasno określone kryteria wyboru i prezentację danych dotyczących polskiego piśmiennictwa. Uwzględniła wiele światowych pozycji podstawowych dla problematyki turystyki kulturowej, a także przedstawiła własne kwerendy autora wykonane na uczelniach i bibliotekach zagranicznych oraz bibliografie zestawione przez różnych autorów w zbiorowej monografii na temat współczesnych form turystyki kulturowej [Buczkowska, Mikos v. Rohrscheidt 2009]. Dwa lata później ukazała się zaktualizowana i rozszerzona wersja pierwszej bibliografii [Mikos v. Rohrscheidt 2012], uwzględniająca m.in. nowe pozycje dotyczące poprzednio nie analizowanych dziedzin i aspektów turystyki kulturowej oraz opublikowany dorobek konferencji. Całość zebranego piśmiennictwa przedstawiono w kilku działach: kwestie podstawowe (w tym zagadnienia antropologiczne i aksjologiczne), historyczny rozwój turystyki kulturowej, ekonomiczne, socjologiczne i psychologiczne aspekty turystyki kulturowej, metodologia badań nad turystyką kulturową i badań turystów kulturowych, organizacja turystyki kulturowej (w tym specjalistyczny pilotaż i przewodnictwo), poszczególne formy turystyki kulturowej, literatura na temat wybranych destynacji w aspekcie turystyczno-kulturowym. Nowością była uwzględnienie po raz pierwszy lub wyodrębnienie kilku nowych zakresów badawczych, takich jak metodologia badań turystyki kulturowej i turystów kulturowych oraz organizacja turystyki kulturowej, w tym pilotaż i przewodnictwo. Analiza potencjału turystycznego mikroregionów sporządzona na podstawie jednolitej metody umożliwia porównanie ich wyników i zastosowanie sprawdzonych w innych miejscach rozwiązań. Przydatna jest także dla praktyki, bowiem umożliwia zastosowanie gotowych propozycji pobytu turystycznego w konstrukcji programów wycieczek. Kolejnym rozwinięciem bibliografii było zestawienie literatury wzbogacone o analityczny komentarz [Mikos v. Rohrscheidt 2014]. Po raz kolejny jego autor stwierdził znaczący przyrost publikacji naukowych (w stosunku do 2012 r. wynoszący w skali globalnej 11% stanu wyjściowego), w tym także publikacji dotyczących zagadnień dotychczas nie badanych lub podejmowanych tylko marginalnie. Wyodrębnił także nowy zakres badawczy określony jako profile i preferencje turystów kulturowych. Zwrócił uwagę, że brak było dotąd omówienia tematyki metod badawczych (w tym standardów, technik badawczych, porównywalności wyników badań) oraz publikacji zawierających propozycje

dobrze zweryfikowanej metody analizy eventów kulturalnych i ustalenia ich potencjału turystycznego. Podkreślił, że uniemożliwia on całościowe określenie potencjału turystyczno-kulturowego regionów, co jest niezbędnym elementem przy formułowaniu strategii rozwoju ich oferty turystyczno-kulturalnej. W jego ocenie opracowanie i publikacja takiej metody jest jedną z najważniejszych potrzeb w dziedzinie metodologii.

Autorom publikującym na łamach TK zawdzięczamy różnorodne teksty, nie tylko wartościowe pod względem naukowym, ale także publicystyczne i dyskusyjne, często prowokujące do polemiki. Ogromną wartością TK jest publikowanie dyskusji naukowej w ramach Gnieźnieńskiego Forum Ekspertów Turystyki Kulturowej. TK stała się ważnym forum dyskusyjnym, prezentującym różne stanowiska dotyczące aktualnych spraw naukowych i ideowych dotyczących problematyki związanej nie tylko z samą turystyką kulturową, ale także szerzej związanej z ochroną dziedzictwa biokulturowego. To obecnie jedno z bardzo nielicznych krajowych czasopism naukowych na łamach których zamieszczana jest dyskusja naukowa, przeciwstawiając się tym samym widocznej obecnie marginalizacji kultury i humanistyki.

Prowadzenie racjonalnej dyskusji nie jest łatwe. Obecnie tej ważnej umiejętności na ogół nie uczy się w szkołach i na uczelniach. Unika jej także wielu pracowników uczelni nastawionych tylko na karierę akademicką, bowiem dla jej przebiegu w naszym kraju, opartego głównie na wskaźnikach, udział w dyskusji do niczego nie jest potrzebny i w zasadzie nic w procedurach awansowych nie wnosi. Powszechny u nas sposób nauczania polegający na zapamiętywaniu odkrytych już prawd i praktycznego opanowania podstawowych metod umożliwiających odkrywanie nowych zależności uchodzących później za obowiązujące prawdy, nie motywuje specjalnie do poznawania poglądów dyskusyjnych sprzecznych z ogólnie obowiązującą wiedzą akademicką. Bez dyskusji naukowej, podobnie jak bez społecznie działających towarzystw (stowarzyszeń) naukowych (naukowo-technicznych), życie naukowe w kraju jest jednak bardzo ubogie. Dla niektórych środowisk naukowych naszego kraju działalność realizowana przez towarzystwa jest jednak często nawet bardziej rozpoznawalna, niż działalność prowadzona przez jednostki organizacyjne uczelni (instytuty, katedry, zakłady). Rozwój nauki jest w dużym stopniu efektem wymiany różnych poglądów i dyskusji. Krytyka polegająca na dyskusji z poglądami innych autorów należy ze swej natury (*per se*) do sfery badań, będących jakby bytem samoistnym. Czynności te polegają na określeniu wzajemnych relacji poglądów i utworów naukowych. Relacje między nimi są jednak bardzo skomplikowane i nie mogą być przez uczestników dyskusji, czy krytyków sprowadzane tylko do numerycznych ocen. Tworzą ogromną wielowymiarową przestrzeń, w której istniejące powiązania nie do końca mogą być oczywiste i najczęściej nie są. Badania naukowe i związane z nimi dyskusje o charakterze naukowym powinny spełniać pewne ogólnie przyjęte reguły dotyczące standardów myślenia krytycznego oraz sztuki rzetelnie prowadzonej argumentacji i ewentualnego sporu. Spełnienie tych wymagań jest konieczne, aby wnioski z dyskusji naukowej uznać za wartościowe, rozwojowe i zmierzające wy wykrycia prawdy. Wszelkie naruszenie tych standardów, np. przez stosowanie nieuczciwych chwytów w dyskusji, prowadzi natomiast do zaburzeń w dyskusji i może skutkować wyciągnięciem błędnych wniosków [Sobota 2014]. Wartościowe z punktu widzenia metodologii nauk ma tylko dyskusja oparta na racjonalnych argumentach. Opiera się bowiem na uczciwych zasadach, uwzględnia stanowiska wszystkich dyskutantów i przez wymianę merytorycznych poglądów zmierza do wykrycia prawdy. Dyskusja racjonalna to nie jest jednak dyskusja retoryczna, której wnioski z naukowego punktu widzenia nie są wartościowe. Dla wielu jest ona jednak bardzo pociągająca, bowiem chwilowe zwycięstwo przysłania jej dalsze skutki, w tym brak sukcesu w dalszej perspektywie.

Perspektywy i postulowane kierunki rozwoju czasopisma

Opublikowane dotychczas na łamach TK teksty nie wyczerpały oczywiście w problematyki związanej z turystyką kulturową. Potrzebne są m.in. teksty omawiające umiejscowienie turystyki kulturowej we współczesnej kulturze, przez różnych publicystów nazywanej często kulturą konsensusu, mającą usatysfakcjonować wszystkich zainteresowanych, rozwijającej się w warunkach rynku, który wszystkich początkowo zauroczył. Zawierające ocenę stanu obecnego i prognozowania miejsca, które zajmują produkty turystyki kulturowej na rynku.

W różnych dyskusjach redakcyjnych o turystyce kulturowej, jej badaniach, pomysłach na nie, udziału turystyki kulturowej w dydaktyce oraz na temat profilu TK zawsze zwracano uwagę, że czasopismo powinno dążyć do stałego zwiększania jakości tekstów publikowanych na jego łamach. W jednej z nich⁴ podkreślono, że w tym celu powinno odchodzić się od artykułów czysto teoretyczno-przeglądowych, na rzecz takich, które opierają się na porządnej metodologii naukowej. Problem ten był sukcesywnie realizowany w kolejnych latach, czego dowodem jest opublikowanie wielu interesujących artykułów naukowych opartych na poprawnych zasadach metodologicznych. W sumie artykułów czysto przeglądowych na łamach TK opublikowano stosunkowo niewiele, stanowią one zaledwie 4% wszystkich artykułów.

Jedna z dyskusji zainicjowanych przez Gnieźnieńskie Forum Ekspertów Turystyki Kulturowej w 2012 r. dotyczyła białych plam turystyki kulturowej⁵. Dyskusja toczyła się wokół pytania, czy ... *istnieją jeszcze nieopisane aspekty turystyki kulturowej i gdzie należy ich szukać?* Wskazano na potrzebę uwzględnienia m.in. takie zagadnień jak pedagogika podróży kulturowej, andragogika turystyki kulturowej, edukacja międzykulturowa poprzez turystykę kulturową, czy obrządki religijne różnych kultur (państw). Zainteresowania badaczy powinny zwrócić się w kierunku praktycznych, a nie tylko teoretycznych elementów turystyki kulturowej. Potrzebne byłyby zwłaszcza badania dotyczące sprecyzowania zainteresowania kulturowego Polaków i dokładne poznanie turysty kulturowego, zarówno tego kulturowo motywowanego, jak i tego uznającego kulturę za wartość dodaną powstającą w wyniku tworzenia usługi turystycznej. Byłoby to rozwinięcie i kontynuacja badań o polskim konsumencie oferty turystyki kulturowej, jego preferencjach i najczęstszych zachowaniach turystycznych.

Interesujące byłyby opracowania analizujące informacje zawarte w dawnych itinerariach i diariuszach. Od dawna są one ważnym źródłem porównań w zakresie gospodarki różnych krajów lub ocen hierarchii ważności różnych spraw obserwowanych przez podróżników w każdej epoce w różnych krajach. Ich autorzy wykazują ciekawość świata, zdolność obserwacji, syntetyczne spojrzenie, chęć przekazania własnych doświadczeń, przemyśleń i zdobytych informacji np. na temat wydatków, społeczeństwa, porównywały własne obserwacje z dostępnymi z ówczesnej literatury [Mączak 1978].

Rzadziej na łamach TK w porównaniu do innych dziedzin poruszana była problematyka zarządzania wiedzą w turystyce, a także zjawiska *urban exploration (urbex)*, gdzie oglądanie (eksploracja) i fotografowanie obiektów (np. zapomniane kościoły, pozostałości zakładów produkcyjnych, opuszczone pałace, porzucone obiekty militarne, zapomniane domy prywatne) wyjętych ze zbiorowej niepamięci stanowi swoistego rodzaju kontrturystykę

⁴ Patrz: streszczenie zebrania z dnia 2 czerwca 2014 r. dotyczącego problemów parametryzacji, procedur redakcyjnych i przyszłej polityki wydawniczej czasopisma naukowego „Turystyka Kulturowa” (uczestnicy: Armin Mikos v. Rohrscheidt, Karolina Buczkowska, Emanuel Kulczycki, Piotr Zmyślony, Ewa Malchrowicz-Moško; głosy uwzględnione w dyskusji nadesłali: Agnieszka Matusiak, Jacek Borzyszkowski, Magdalena Banaszekiewicz, Izabela Wyszowska).

⁵ „Turystyka Kulturowa”, nr 10/2012: 77-84 (pytanie 33).

(„turystyka zbuntowana”) [Kociołowicz-Wiśniewska 2017]. Interesujące byłyby także prace na temat różnych zbiorów wartości ruchomych, np. w muzeach, kolekcjach, bibliotekach.

W artykułach niektórych autorów podnoszony jest problem potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Nie są jednak liczne opracowania dotyczące terenów chronionych, zwłaszcza obszarów sieci NATURA 2000, w tym obiektów architektury (kościóły, forty, bunkry) oraz parków krajobrazowych i narodowych. Ochrona walorów dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego ma na celu utrzymanie lub przywrócenie utraconej postaci wysokich walorów zróżnicowania biokulturowego tworzących podstawy tożsamości i swojskości miejsca. Ma także na celu stworzenie podstaw dla kontynuacji tradycji miejsca w kształtowaniu rozwoju regionów kulturowych, m.in. poprzez parki krajobrazowe, tworzone także dla ochrony wartości kulturowych i parki narodowe. Także motywacje tworzenia szeregu parków narodowych w Polsce tkwiły nie tylko w przyrodniczych lecz również w kulturowych przesłankach. Fakt typowania parków narodowych jako reprezentantów odmiennych regionów fizyczno-geograficzno-przyrodniczych w kraju tworzy tym samym równoczesną odmienność cech regionów historyczno-etnograficzno-kulturowych występujących choćby śladowo w każdym z parków. Zagadnienia ochrony i kształtowania zasobów kulturowych w obszarze parków narodowych i ich otulin było jednak na ogół nie dostrzegane lub wręcz traktowane jako niepożądane lub nawet zagrażające głównym funkcjom niektórych parków. Obecnie ma to zupełnie odmienne znaczenie wobec integracji ochrony przyrody i dziedzictwa kulturowego. Na obszarach parków narodowych i ich otulin istnieją obiekty, ich zespoły, a także układy historycznych założeń i struktur. Stanowią one postać na ogół minionych sposobów użytkowania i bytności człowieka na tych terenach. Elementy składowe planu ochrony obejmują m.in. ochronę zasobów kulturowych, w tym: historyczne, archeologiczne, architektoniczne, etnograficzne, wartości niematerialne, w pewnym sensie także muzea przyrodnicze. Plany ochrony parków narodowych przedstawiają także zasady ochrony i informacje na temat różnych wydarzeń historycznych, historycznych jednostek podziału administracyjnego i kościelnego, historycznych wiadomości o środowisku i gospodarce dotyczące przemian środowiska, dominujących typów gospodarki, urządzeń i przetwórstwa, historycznych założeń, struktury i układów przestrzenne różnych przedmiotów ochrony, historycznych układów form użytkowania terenu, sieci traktów i szlaków komunikacyjnych, dróg wodnych i systemów młynówek, struktury osadniczej, założeń uzdrowiskowych, rezydencjonalnych, fortyfikacyjnych, sakralnych i cmentarnych. We wszystkich parkach i ich otulinach występują także liczne elementy etnograficzne, ślady archeologiczne i wartości niematerialne. Większość otulin parków narodowych obejmuje tereny rolno-leśno-osadnicze, których struktury przestrzenne oraz elementy stanowią zasób kulturowy charakterystyczny dla regionu w którym występują. Zapewnienie różnorodności tych obszarów stanowi właściwą oprawę dla parku narodowego i jego wzbogacenie w ich turystycznej atrakcyjności.

Niewiele na łamach TK zamieszczono prac na temat różnych form ochrony dziedzictwa kultury [parki kultury, pomniki historii, ustalenie ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach administracyjnych (np. o warunkach zabudowy, o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej)]. Jednym z powodów jest niewielki udział wśród autorów publikujących na łamach TK osób o wykształceniu przyrodniczym oraz specjalistów, w tym zwłaszcza planistów-praktyków.

Magdalena Banaszek⁶ podsumowując dyskusję dotyczącą Globalnego Kodeksu Etyki w Turystyce i odwołując się m.in. do pierwszego polskiego podręcznika etyki w turystyce [Sikora, Kaczocha, Wartecka-Ważyńska 2017], zwraca uwagę, że TK od początku miała być platformą popularyzacji świadomego podróżowania. Służy temu portal popularyzacyjny. Osobiście przyjmuję, że celem tego podróżowania jest „widzieć i uczyć się”. Tak jak dawni podróżnicy, spośród których wielu podczas swoich podróży kierowało się

⁶ „Turystyka Kulturowa”, nr 3/2018: 144-145.

zasadą, ujętej w pierwszej połowie XIX wieku przez Williama Hazlitta (1778-1830) w sposób następujący⁷: *Zasadą podróży zagranicznej jest brać ze sobą swój zdrowy rozsądek, a pozostawić uprzedzenia. Celem podróżowania jest widzieć i uczyć się.* Już ponad 2200 lat wcześniej nauczano, że „... ten, kto podróżował, wzbogacił swoją roztropność” [Księga Syracha 1980]. Ale jak podróżować? Przywoływany przez Wieczorkiewicz [2012] Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), filozof i pedagog pisał w 1762 r. w swoim traktacie pedagogicznym (*Émile, ou De l'éducation*), że filozof (humanista) bez wątplenia pieszo, bowiem: *Podróżować pieszo – to podróżować jak Tales, Platon i Pitagoras. Nie mogą zrozumieć, jak może filozof podróżować inaczej.*” Rozwinięte w XVIII i XIX wieku podróżowanie w XX wieku jednak zanikło, na korzyść wczasów i wycieczek. Portal popularyzacyjny przedstawiając różne nowości jest wyczulony na ważne wydarzenia, o których można poinformować czytelników i je omówić. Sprawia to, że czytelnik orientuje się w całej branży turystycznej. Bycie jak najbliżej czytelników to sukces każdego czasopisma.

Podsumowanie

TK nie jest tylko jednym z wielu czasopism naukowych. To także ważne pismo opiniotwórcze i opiniotwórcze, będące forum wymiany doświadczeń, myśli i poglądów. W kwestii popularyzacji i dyskusji nie mające obecnie w kraju z kim konkurować. Publikowane są w nim nie tylko teksty naukowe, dotyczące badań obiektów i zjawisk zawsze dających się zmierzyć, ale także przedstawiające świat idei (dobro, piękno, prawda). Zadaniem środowiska intelektualnego skupionego wokół TK jest przede wszystkim dalszy rozwój tego czasopisma. Winno ono kontynuować i rozwijać ważne wezwania, którymi są nie tylko badania naukowe różnych aspektów turystyki kulturowej, ale także popularyzowanie, wskazanie dobrych praktyk i rozwiązań oraz edukacja kształtująca społeczną świadomość.

Humanistyczną refleksję wynikającą z turystyki kulturowej kształtują m.in. wzorce pojmowania świata. Ma ona ważną rolę w utrwalaniu i kształtowaniu pamięci historycznej. Nie należy jednak zapominać, że turystyka kulturowa umożliwia także manipulowanie pamięcią i kreowanie polityki historycznej, niekoniecznie zgodnej z faktami, ale odpowiadającej na potrzeby aktualnej polityki. Przykładem może być tanatoturystyka, będąca wyjątkowo przydatnym narzędziem dla tworzenia wizji przeszłości. Miejsca katastrof, zbiorowych morderstw lub śmierci całych wspólnot narodowych i etnicznych są w polityce państwa istotnym elementem tworzenia określonej polityki historycznej [Orzechowski, Mikołajczak 2017]. Na łamach TK publikowane były jednak tylko teksty, których treść nie zmierzała do wypaczania rzeczywistości historycznej i społecznej, ale zawsze dostarczały rzetelnych wyników badań naukowych i wszystkich innych informacji.

⁷ Cytowane za A. Mączakiem 1978: *Życie codzienne w podróżach po Europie w XVI i XVII wieku*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa (przypis nr 39 na str. 354: W. Hazlitt: *Notes of a Journey through France and Italy (1826)*, Collected Works of Wiliam Hazlitt, wyd. A.R. Waller, A. Glover, t. IX, London-New York 1903, s. 89)

Bibliografia

- Alejski W., Liszewski St. 2016. *Rola czasopism naukowych w transferze wiedzy w turystyce*. Folia Turistica, Kraków, 41: 81-135
- Biernacka M. 2017. *Dolina Poległych w Hiszpanii. Między narodowym katolicyzmem a utowarowieniem pamięci*. Czas Kultury, Poznań, 4: (195): 80-84
- Buczowska K., Mikos A. von Rohrscheidt (red.) 2009. *Współczesne formy turystyki kulturowej*. Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego, Poznań, Seria „Monografie”, 391, 481 str.
- Długosz Z. 2009. *Wybrana bibliografia piśmiennictwa turystycznego (2000-2008)*. Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków, 62 str.
- Hochleitner J. (red.) 2016. *Wyzwania turystyki kulturowej w Malborku*. Wydawca: Muzeum Zamkowe w Malborku, 221 str.
- Houston K. Książka. *Najpotężniejszy przedmiot naszych czasów zbadany od deski do deski*. Wydawnictwo Karakter, Kraków, 661 str.
- Jackowski A. 2010. *Wkład nauk geograficznych w rozwój wiedzy o turystyce w Polsce*. Tourism, 20/2: 5-36.
- Kociołowicz-Wiśniewska B. 2017. *Urban exploration. Upamiętniając miejsca niepamięci, ożywiając miejsca martwe*. Czas Kultury, Poznań, 4 (195): 86-90.
- Kolasa W.M. 2011. *Retrospektywny indeks cytowań w humanistyce. Koncepcja, metody, zastosowania*. Przegląd Biblioteczny, 4: 466-486.
- Księga Syracha (Mądrość Syracha czyli Eklezjastyk)*. Biblia Tysiąclecia, Wydawnictwo Pallotinum, Poznań-Warszawa, 1980, 34, 10.
- Kulczycki E. 2014. *Zasady oceny czasopism humanistycznych i ich rola w parametryzacji jednostek naukowych*. Nauka, Warszawa, 3: 117-140.
- Mączak A. 1978. *Życie codzienne w podróżach po Europie w XVI i XVII wieku*. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa, 386 str.
- Mikos A. v. Rohrscheidt 2010. *Światowa i polska refleksja naukowa na temat turystyki kulturowej. Bibliografia (Stan: wrzesień 2010)*. Turystyka Kulturowa, Poznań, 10: 40-68.
- Mikos A. v. Rohrscheidt 2012. *Bibliografia światowej i polskiej refleksji naukowej na temat turystyki kulturowej. (Stan: sierpień 2012)*. Turystyka Kulturowa, Poznań, 8: 79-112.
- Mikos A. v. Rohrscheidt 2014. *Kierunki badań i naukowa bibliografia turystyki kulturowej w Polsce i na świecie. (Stan: sierpień 2014)*. Turystyka Kulturowa, Poznań, 8: 86-135.
- Nahotko M. 2007. *Naukowe czasopisma elektroniczne*. Wydawnictwo SBP, Nauka-Dydaktyka-Praktyka, Warszawa, 180 str.
- Orzechowski R., Mikołajczak K. 2017. *Rola „miejsc pamięci” w kształtowaniu pamięci zbiorowej – tanatoturystyka jako element pamięci historycznej*. Czas Kultury, Poznań, 4 (195): 74-79.
- Rousseau J.-J. 1955. *Emil czyli o wychowaniu*. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Sobota A. 2014. *Nieuczciwe chwytły w dyskusji naukowej*. Folia Iuridica Wratislaviensis, Wrocław, 3 (2): 107-122.
- Wieczorkiewicz 2012. *Apetyt turysty. O doświadczaniu świata w podróży*. Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych, UNIVERSITAS, Kraków, 383 str. (cytat ze str. 1224).

Netografia

<http://www.turystykakulturowa.org>

The role and importance of the scientific journal „Cultural Tourism” in the development of the theory and practice of cultural tourism in 2008-2018

Key words: cultural tourism, scientific journal „Cultural Tourism”

Abstract:

The scientific journal „Cultural Tourism” was clearly included not only in scientific activity, but also made a lot for the popularization of various aspects of cultural tourism. Cultural tourism has not only great cognitive importance for society, but also practical and educational. The national cultural tourism offer intended for all is not only one of the most popular, but also for many people one of the most effective ways to actively participate in culture.

„Cultural Tourism” is not just one of many scientific journals. It is also an important opinion-giving and opinion-forming magazine, which is a forum for the exchange of experiences, thoughts and views, not currently in the country with whom to compete. It publishes not only scientific texts concerning the research of objects and phenomena that are always measurable, but also presenting the world of ideas (goodness, beauty, truth). The task of the intellectual environment centered around this magazine is primarily its further development. It should continue and develop important contemporary challenges, especially research, popularization, identification of good practices and solutions, and education of the public.